

Aan de Voorzitter van de
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Binnenhof 4
Den Haag

Directie Azie en Oceanie
Rijnstraat 8
2594 AC Den Haag
Postbus 20061
Nederland
www.rijksoverheid.nl

Onze Referentie
BZDOC-815673498-77
2017Z18289/2017D38803

Datum 16 januari 2018

Betreft Actuele politieke en mensenrechtensituatie in Cambodja

Geachte voorzitter,

Graag bied ik u hierbij, mede namens de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, de reactie aan op het verzoek van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken van 22 december 2017 met kenmerk 2017Z18289/ 2017D38803 inzake de actuele politieke en mensenrechtensituatie in Cambodja.

Burgerlijke en politieke vrijheden onder druk

De burgerlijke en politieke vrijheden in Cambodja staan al langere tijd onder druk. De internationale gemeenschap heeft de afgelopen jaren verschillende malen uitdrukking gegeven aan haar bezorgdheid over de vervolging en intimidatie van oppositie, media, ngo's, vakbonden en het maatschappelijk middenveld in Cambodja. In de loop van 2017 was sprake van een verdere verslechtering van de situatie.

Bij de uitslag van de lokale verkiezingen van 4 juni 2017, die door waarnemers als in hoge mate transparant en democratisch werden beschouwd, kwam de *Cambodia National Rescue Party* (CNRP) als sterke tweede partij uit de bus. Met 43,8 % van de uitgebrachte stemmen kwam de CNRP vlak na de regerende *Cambodian People's Party* (CPP) van premier Hun Sen. Politieke waarnemers stellen dat deze sterke uitkomst voor de CNRP door CPP als een mogelijke bedreiging is ervaren voor de aanstaande landelijke verkiezingen in juli 2018 en aanleiding is geweest voor de genomen repressieve maatregelen.

De ontwikkelingen sindsdien zijn verontrustend. Verschillende vertegenwoordigers van de oppositie, mensenrechtenorganisaties en vakbonden zijn gearresteerd en er is wetgeving aangenomen die de werkzaamheden en effectiviteit van politieke partijen ernstig belemmeren. Op 3 september 2017 is de leider van de oppositiepartij CNRP Kem Sokha gearresteerd. Hij wordt sindsdien in detentie gehouden. Zijn familie en advocaten hebben aangegeven dat het onderzoek als agressief en intimiderend wordt ervaren en dat Kem Sokha onvoldoende gelegenheid heeft zijn verdediging adequaat te kunnen voeren.

Ontbinding CNRP

Het Hooggerechtshof in Phnom Penh heeft, naar aanleiding van een verzoek daartoe van het Cambodjaanse ministerie van Binnenlandse Zaken, op 16 november 2017 besloten tot de ontbinding van de CNRP. Door dit besluit zijn vertegenwoordigers van die partij uit het parlement en lokale vertegenwoordigende organen verwijderd en zijn zij voor een periode van vijf jaar uitgesloten van politieke activiteiten. De formele grond voor dit besluit is dat de oppositie voornemens zou zijn geweest de zittende regering van premier Hun Sen omver te werpen.

Verskillende leden van de CNRP, waaronder voormalig vicevoorzitter Pol Ham, hebben bij het Hooggerechtshof verzoeken ingediend voor heropening van de zaak tegen CNRP. De kans op succes wordt evenwel gering geacht. Andere CNRP-prominenten zijn het land ontvlucht, en zetten zich van daaruit in voor de vrijlating van Kem Sokha en het herstel van de partij.

Er zijn momenteel geen politieke partijen meer actief die een werkelijk alternatief of tegenwicht kunnen bieden aan de regerende CPP. Door het besluit de CNRP te ontbinden is een effectieve politieke oppositie uitgesloten.

Verkiezingen 2018

De verkiezingen gepland voor juli 2018 gaan vooralsnog door.

In de Cambodjaanse Vredesakkoorden van Parijs van 1991 zijn de eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden in Cambodja vastgelegd. In dat kader ondersteunt de internationale gemeenschap processen om het democratische en economische proces in Cambodja te ontwikkelen en te stimuleren. Dit gebeurde onder meer door ondersteuning van de Cambodjaanse Kiescommissie ter versterking van het verkiezingsproces.

De recente ontwikkelingen zijn voor de EU en de VS aanleiding geweest het programma ter ondersteuning van de voorbereidingen voor de verkiezingen in juli 2018 op te schorten. Met de uitsluiting van de belangrijkste oppositiepartij kan immers op voorhand worden gesteld dat de verkiezingen legitimiteit zullen ontberen.

Nederlandse appreciatie en inzet

De Nederlandse ambassadeur in Bangkok is mede-geaccrediteerd in Cambodja. Cambodja heeft een ambassade in Brussel en heeft geen vertegenwoordiging noch een consulaat in Nederland. Nederland heeft geen consulaat in Cambodja. De capaciteit die vanuit het departement en de ambassade te Bangkok op Cambodja kan worden ingezet is beperkt. Toch houdt Nederland, binnen de beperkingen, met enige regelmaat contacten met Cambodjaanse autoriteiten, oppositie en ngo's. De Nederlandse inzet wordt evenwel om bovengenoemde redenen voornamelijk in EU- en multilateraal verband vorm en inhoud te geven.

Bilaterale programma's

Nederland financiert desondanks een aantal programma's in Cambodja. Momenteel wordt bekeken in hoeverre deze programma's door toenemende druk op ngo's worden geraakt. Zo is de Task Force Vrouwenrechten en Gendergelijkheid van het ministerie van Buitenlandse Zaken in Cambodja actief op het gebied van de versterking van politieke en economische vrouwenrechten. Bij een verdere verslechtering van de politieke omgeving, moet er rekening mee worden gehouden dat niet alle activiteiten kunnen worden uitgevoerd als voorzien.

De *International Women's Development Agency*, die met Nederlandse FLOW-financiering (*Funding Leadership and Opportunities for Women*) het WAVE-programma (*Women Against Violence Europe*: gericht op vrouwelijk leiderschap en verminderen van geweld tegen vrouwen) uitvoert in o.m. Cambodja, verwacht ook minder resultaten te kunnen boeken dan verwacht voor 2018. Voorzien wordt dat er minder mogelijkheden zullen zijn voor vrouwen om politieke, economische en sociale beslissingen te beïnvloeden.

Nederland steunt daarnaast vanuit het Mensenrechtenfonds projecten op het gebied van vrijheid van meningsuiting en het tegengaan van de ernstigste mensenrechtenschendingen.

Nederlandse inzet in multilateraal verband

De EU heeft – met steun van Nederland – in de afgelopen periode in meerdere verklaringen ernstige zorgen geuit over de verslechtering van de politieke en mensenrechtensituatie in het land, de ontbinding van de CNRP als niet legitiem bestempeld, en aangedrongen op herstel van politieke en burgerlijke vrijheden.

Daarnaast is de Europese Commissie in dialoog met de Cambodjaanse autoriteiten over arbeidsrechten en landonteigening in de economische exploitatie van suikerplantages in het kader van het Alles-behalve-wapens-initiatief (*Everything But Arms* - EBA). Dit is een regeling onder het Algemeen Preferentieel Stelsel (APS).

Premier Hun Sen heeft zich publiekelijk fel gekeerd tegen de in zijn ogen onaanvaardbare 'inmenging in de binnenlandse aangelegenheden'. De Cambodjaanse regering weet zich daarbij gesteund door China; de relatie tussen beide landen wordt steeds inniger. China toont zich graag bereid in te springen indien andere donoren daarvoor ruimte laten; de pro-Chinese positie van Cambodja in ASEAN is evident, en Cambodja is zeer open in zijn loyaliteit aan China.

De zorgen zijn ook aan de orde gesteld door o.m. de *UN Special Rapporteur on the situation of human rights in Cambodia*, Rhona Smith (september en december 2017). Met een zgn. *Item 10 Statement* werden deze zorgen ook benoemd tijdens de Mensenrechtenraad, in september 2017, in Genève. Eerder al werd Cambodja tijdens het Mensenrechtenexamen (Universal Periodic Review van februari 2014) aangesproken op de mate van politieke en burgerlijke vrijheden.

De Nederlandse regering zal haar bezorgdheid over de situatie in Cambodja in multilateraal verband en in bilaterale contacten blijven uiten en pleiten voor politieke en burgerlijke vrijheden in het land, in het bijzonder die met betrekking tot de vrijheid van meningsuiting en vereniging, en de ruimte voor de politieke oppositie, media, vakbonden en ngo's om hun werkzaamheden vrij en ongehinderd te kunnen uitvoeren.

De Minister van Buitenlandse Zaken,

Halbe Zijlstra